

Nádas Sándor

Ráday forever

Ráday Mihály: Házak nyilvános titkai

A Ráday, az nem egy vezetéknév, aminek első pillantásra látszik, hanem sokkal több annál: intézmény, sőt, állapot. Ezért aztán a Rádayt nem lehet megszüntetni, levenni a műsorról, elhallgattatni vagy bármi mással helyettesíteni: a Ráday felcserélhetetlen, sőt pótolhatatlan. A Ráday az Ráday, és az is marad, míg a világ világ.

Tíz éve is elmúlt, hogy Ráday Mihály városvédő műsorát egyik percről a másikra eltörölte a Magyar Televízió. (És több, mint negyven éve, hogy a műsorfolyam megkezdődött: aztán kinőtt belőle egy egyesület meg egy civil mozgalom, sőt, sőt, egy szemlélet, melyet természetesen nem lehet egyetlen tollvonással megszüntetni – de hosszú évek szisztematikus munkájával igen.)

Ám amikor Ráday Mihály kezéből kicsavarták a kamerát (ad notam Pallasz Athéné), ő egy percig sem gondolt arra, hogy abbahagyja a városvédészetet. Még abban az évben (tehát 2010-ben) elindított egy sorozatot az IPM-ben, mely a Házak nyilvános titkai címet viselte, s előbb két, majd négy, végül hat oldalon kapott helyet. E sorozatban persze – a műfaj természetéből következően – az ismeretterjesztésé a főszerep, de Ráday itt sem tagadja meg önmagát, s minden alkalmat felhasznál, hogy küzdjön, agitáljon, meggyőzzön: hogy felmutasson minden megmentésre váró faldarabot, és felhívja a figyelmet a pusztulni kezdő, de talán még megmenthető értékekre.

Ez a kétkötetes album a folyóiratban megjelent cikkek gyűjteménye. (Sőt, függelékként néhány korábbi, szintén ott megjelent írás is bekerült.) Száznál is több dolgozat, a szerző bebarangolja velük (velünk) Pestet és Budát, városokat és falvakat, nem egyszer elkóborolva a határon túlra is. Bemutatja a legismertebb épületeket (a Parlamentet meg a Zeneakadémiát, mondjuk, persze azokat is úgy, ahogyan az „egyszerű látogató” sohasem láthatja – az Országháznak például a fűtési és szellőzőrendszerével is megismerkedhetünk, melyek messze utcányira tekeregnek el a Kossuth térről), járunk felújított, felújítandó és pusztulóban lévő

vidéki kastélyokban, magánházakban és olyan intézményekben, melyekbe egyébként soha nem juthatnának. Pazar fényképek sora (ezek is a szerző kezét és szemét dicsérik – végtére is operatőr volt az eredeti foglalkozása) kíséri-magyarázza-egészíti ki az írásokat.

Ráday színesen, szórakoztatóan, áradóan mesél, szívesen csillogtatja meg enciklopédikus tudását, de bőven merít mindenféle forrásokból is, mindig jelezve ilyenkor, kitől idéz. A művelődéstörténeti, históriai, szociológiai és építészeti alapvetéseket emberközeli részletek hitelesítik. Ráday Mihály nemcsak narrátora, fontos szereplője is műveinek, gyakran belép a történetbe, elbeszélget a helyiekkel vagy elmesél egy-egy vele történt esetet, esetleg felidézi, mikor mit tett, ha tehetett, a mondott építmény megmentése tárgyában. A személyesség itt nemcsak az önkép védelmét szolgálja (jogosan egyébként, hiszen ezt a szerepet, amihez képest a Don Quijote egy szakszervezeti beutaltnak látszik, nem is lehet másképpen felvállalni, csak akkor, ha az ember törhetetlenül hisz magában és az igazában), hanem a történetek hitelességét is: így van, nem is lehet másképp, ott voltam, igazolhatom.

Az alapséma tehát egy-egy épület vagy épületegyüttes (például művészkolónia) bemutatása, de Ráday néha kilép a magára kényszerített kalodából, s elkalandozik egyéb terekre: elelmélkedik például arról, hogy a direkt rozsdás vas, mely mostanában oly nagy divat lett épületek, szobrok alapanyagaként, milyen érzéseket vált ki a szemlélőből. Ezek a fejezetek különösen érdekesek, mert itt könnyebben kitapinthatjuk Ráday Achilles-sarkát. Hogy tudniillik mit is véd egy városvédő. Régi korok értékeit, persze. De mely korokét? Hiszen az Andrássy út csodás palotasora előtt is álltak házak ott, Szeged szecessziós álmait a Tisza áradása alapozta meg, és a Várnegyed középkori maradványai is izgalmas, ókori maradványokat temettek maguk alá.

Ráday nem fejti ki tudományosan működésének alapelveit, gyakorlati munkásságát pedig megkönnyíti a sajátos magyar történelem (tudniillik, hogy mai életünk helyszíneit jobbára a kiegyezés és az első világháború között hozták létre elődeink), pusztításban és pusztulni hagyásban pedig annyi világrekordot állítottunk föl az elmúlt száz évben, hogy annak felmutatásához száz Ráday Mihály se volna elég – a könyvnek mégis ez a legizgalmasabb (ki nem fejtett) kérdése. Ráday Mihály természetesen minden konkrét esetben meg van győződve a maga igazáról, legyen szó a régi postaládákról vagy utcai padokról, vagy a Városliget beépítéséről (ezt a munkát nem is lehet másképpen csinálni, mint rendíthetetlen elhivatottsággal és lobogó hittel), doktrinersége persze jó szándék-

kal van kikövezve, s ezért elnézzük neki. Egy (sokkal) élhetőbb várost szeretne, ahogy mi is, és ez ma több, mint amit az ember remélhet.

Szép, gazdag könyv, ha elolvassák, Önök is szebbek és gazdagabbak (jav: gazdagabbak) lesznek tőle.

Ráday Mihály: Házak nyilvános titkai

Fekete Sas Kiadó, 2020.